

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ СТАТУС КОНЦЕПТУ «РЕЗИЛЕНТНІСТЬ»

Решетник О. А.

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
за спеціальністю 035 – Філологія*

Київський національний лінгвістичний університет

*Науковий керівник: **Корольова А. В.***

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри германської і фіно-угорської філології

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

В умовах невпевненості, характерних для BANI-світу (Brittle (крихкий), Anxious (тривожний), Nonlinear (нелінійний), Incomprehensible (незрозумілий), важливим завданням для особистості є адаптація до складних життєвих обставин у напрямку посткризового відновлення, використовуючи внутрішні та зовнішні захисні чинники системи. Саме такою є узагальнена функція метадисциплінарного концепта резилентність. Онтологічна сутність резилентності полягає в адаптації людини до сучасного стресогенного буття, адже термін «резилентність» (від лат. resiliere – «стрибнути назад», «відскочити») пояснює адаптаційні механізми в умовах кризових явищ. Дане поняття має міждисциплінарну специфіку і розкриває різні сторони своєї онтологічної сутності як у природничих, так і у гуманітарних науках (фізика, екологія (Арії Де Гіус (A. De Geus), Р. Гоббс (R. Hobbs), С. Голлінг (C. Holling), К. Судінг (K. Suding), економіка (І. О. Балагуровська, Л. Богуш, Г. Брістоу (G. Bristow), Й. Доран (J. Doran), О. Корольчук, Р. Мартін (R. Martin), Ю. М. Петрушенко, В. Уолкер (B. Walker), Б. Фінглетон (B. Fingleton), О. Г. Швіндіна, психологія (Г. Бонанно (G. Bonanno), Р. Єхуда (R. Yehuda), С. Мадді (S. Maddi), А. Мастен (A. S. Masten), С. Саусвік (S. Southwick), Т. М. Титаренко, О. Хамініч), філологія (В. Громова, Я. В. Капранов, А. В. Корольова, О. А. Решетник, О. О. Черхава), соціологія (С. В. Бурлуцька, У. В. Іванюк, В. С. Мазур), політологія (О. О. Резнікова).

Резилентність можна визначити як здатність динамічних систем ефективно пристосовуватися до викликів, які можуть загрожувати їх функціонуванню, життєздатності або розвитку. У контексті адаптації людини до стресових ситуацій резилентність виражається як внутрішня сутність, процес, результат та набута властивість. В цих характеристиках

резилентність розкривається через такі властивості як: «мужність бути», самоствердження всупереч кризовим обставинам; збереження власної сутності і зміна себе; здатність витримувати стресові ситуації, адаптуватися до змін; успішність післякризового функціонування; гнучкість; швидка адаптивність; відновлюваність на докризовому рівні; розвиток. Термін «resilience» вперше з'явився у 1807 році у галузі технічних наук, описуючи здатність матеріалу повертатися до своєї звичайної форми після деформації, спричиненої згинанням, розтягуванням або стисканням [7]. Аналогічно можна розглядати відновлення, що відбувається у цьому явищі, як здатність людини відновлюватися після впливу стресу.

З 1970-х років концепт «резилентність» активно використовується в екології та соціології для опису здатності індивіда, групи чи системи протистояти стресовим ситуаціям, адаптуватися до змін і ефективно функціонувати після них. У галузі екологічних досліджень ключовою стала концепція екологічної стійкості (ecological resilience). Вона визначає міру впливів, які система може витримати, перед тим як перейти до іншого, якісно відмінного стійкого стану. Метою резилентності є адаптація екосистем та організмів до змін у навколишньому середовищі, таких як природні катастрофи або антропогенні впливи, для забезпечення стабільності екосистеми [8]. В контексті досліджень екосистем визначають два аспекти стійкості: інженерну та екологічну (С. Голлінг). Перший вказує на швидкість, з якою система повертається до стабільного або циклічного стану після впливу, тоді як другий – на здатність системи реорганізовуватися після втручання та переходити між різними стабільними станами.

У психології термін «резилентність» виник у контексті досліджень, спрямованих на вивчення дітей (Е. Вернер), які зростали в неналежних умовах, але водночас виявили позитивні показники загального розвитку та психологічного благополуччя. Подальші дослідження зосереджували увагу на факторах, які, враховуючи сучасний стресогенний спосіб життя, дозволяють людині не лише адаптуватися до змін та нових умов, але й відновлювати психологічний баланс. Психологічна резилентність полягає в здатності зберігатися, адаптуватися або трансформуватися в умовах змін, щоб зберегти основну ідентичність системи (К. Кнут). Енн Мастен визначає резилентність як когнітивну здатність представників лінгвокультури успішно адаптуватися до перешкод та стресових ситуацій, які навіть можуть загрожувати життєдіяльності людини [5, с. 18].

Поняття резилентності стало особливо важливим у соціально-економічних дослідженнях після світової економічної кризи 2007–2008 рр. (Л. Богуш, Дж. Доран, О. Корольчук, Р. Мартін, Б. Фінглетон,). У сфері економіки виникло поняття регіональної економічної стійкості, яке визначає здатність регіональної економіки витримувати або швидко

відновлюватися після стресових ситуацій і покращувати свою ситуацію порівняно з докризовим станом (Г. Брістоу). Економіст Рон Мартін ідентифікує чотири виміри резилентності регіональної економіки, включаючи стійкість (чутливість до рецесійного шоку), відновлення (швидкість і обсяг відновлення), переорієнтацію (здатність адаптуватися до впливу) та оновлення (перехід до нових тенденцій зростання) [6]. Важливим аспектом вивчення резилентності є його застосування до окремих суб'єктів господарювання. У конкурентному середовищі суб'єкти господарювання розглядаються як живі організми, яким притаманні властивості фізичних осіб. Арії де Гіус приходить до висновку, що «компанія існує заради власного виживання, розвитку, реалізації потенціалу та зростання» [4]. Згідно з А. Даценко, резилентність бізнесу розглядається як його здатність швидко адаптуватися до потенційно руйнівних ситуацій, зберігаючи безперервну операційну діяльність та захищаючи людей, активи та загальний капітал.

У політичній площині з'явилося питання резилентності глобальних систем. Відтак в умовах зовнішньої агресії та внутрішньої нестабільності актуальність вивчення явища резилентності зростає серед представників української лінгвокультури. Національний інститут стратегічних досліджень впровадив стратегію національної стійкості України до гібридних загроз. У цьому контексті національна резилентність розглядається як здатність держави взаємодіяти з суспільством для збереження стійкості в умовах зовнішніх та внутрішніх агресивних впливів. Вона передбачає оперативну та ефективну реакцію на асиметричні загрози через впровадження змін та адаптацію без порушення основних цінностей та інституцій суспільства. Також важливо, щоб система забезпечувала неперервне функціонування під час криз і могла відновлюватися після руйнівних наслідків будь-якого характеру [3].

Новим концептом стала резилентність для лінгвістичної науки. З урахуванням міждисциплінарного підходу до дослідження резилентності, ключовим аспектом стає аналіз резилентності в контексті логічних відношень і форм, розгляд її як когнітивного процесу, як лінгвокогнітивної структури свідомості представників різних лінгвокультур [2]. На нашу думку найточніше відтворити онтологічну сутність резилентності як міждисциплінарного концепту і резилентності особистості як представника лінгвокультури можна за допомогою динамічної фреймової моделі, що направлена на відтворення стереотипних ситуацій поведінки людини та може трансформуватися під впливом різних факторів для ідентифікації нових ситуацій, що базуються на ситуативних шаблонах [1, с. 26]. Такий підхід дозволяє розглядати резилентність як фреймову «сітку» соціокультурномовної поведінки людини в свідомості носіїв різних лінгвокультур.

Після проведеного аналізу концепції резилентності у різних контекстах виокремлено основні функції цього поняття в якості засобу адаптації до стресогенного середовища. Серед цих функцій можна виділити: 1) подолання труднощів, що передбачає ефективну мобілізацію ресурсів для протидії стресорам, зберігання успішності діяльності, забезпечення благополуччя та підтримання стійкості; 2) адаптація до змін, що визначається швидкістю та ефективністю відновлення після впливу негативних факторів; 3) сприяння зростанню, що включає здатність виявляти точки росту, траєкторії зростання і переходу до іншого стабільного стану. Враховуючи здобуті знання, визначено перспективний напрямок досліджень резилентності як лінгвокогнітивної структури свідомості.

Література:

1. Володіна Т. С. Проблеми моделювання і поняття "когнітивна модель" з позицій сучасної лінгвістики. *Нова філологія*. 2011. № 45. С. 25–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2011_45_9 (дата звернення: 21.10.2023).
2. Капранов Я. В. Концепція Життєздатності vs. Резилентності в контексті психолінгвістичної тріади «ресурс – потенціал – вітальність». *Проблеми гуманітарних наук Серія : Філологія*. 2022. № 47. С. 82–92. URL: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.11> (дата звернення: 20.10.2023).
3. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2022. 456 с.
4. Geus A. D. *Living Company: Growth, Learning and Longevity in Business*. Nicholas Brealey, 1999. 224 p.
5. Masten A. S. Global Perspectives on Resilience in Children and Youth. *Child Development*. 2013. Vol. 85, no. 1. P. 6–20. URL: <https://doi.org/10.1111/cdev.12205> (date of access: 13.09.2023).
6. Mayor M., Ramos R. Regions and Economic Resilience: New Perspectives. *Sustainability*. 2020. Vol. 12, no. 11. P. 46–93. URL: <https://doi.org/10.3390/su12114693> (date of access: 20.10.2023).
7. Resilience. *Cambridge Dictionary / English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/resilience> (date of access: 11.10.2023).
8. Suding K. N., Hobbs R. J. Threshold models in restoration and conservation: a developing framework. *Trends in Ecology & Evolution*. 2009. Vol. 24, no. 5. P. 271–279. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tree.2008.11.012> (date of access: 20.10.2023).